

УДК 821.162.1.09(092):7.079(477.83-21)

Марія КАРАЛЮС,

*старший викладач кафедри музикознавства та фортепіано,
заступник директора з навчальної роботи інституту музичного мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Україна) karalus.marika@gmail.com*

**ДОСВІД МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ У ПРАКТИЦІ МУЗИЧНИХ ПОДІЙ
ФЕСТИВАЛІВ БРУНО ШУЛЬЦА У ДРОГОБИЧІ**

Mariya KARALYUS,

*Senior teacher of the Department of Musicology and Piano,
Deputy Director for Academic Affairs of the Institute of Musical Art
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Ukraine) karalus.marika@gmail.com*

**THE EXPERIENCE OF INTERCULTURAL DIALOGUE IN THE PRACTICE
OF MUSICAL EVENTS BRUNO SCHULZ FESTIVALS IN DROHOBYCH**

Марія КАРАЛЮС,

*старший преподаватель кафедры музыковедения и фортепиано, заместитель
директора по учебной работе Института музыкального искусства
Дрогобычского государственного педагогического университета
имени Ивана Франко (Дрогобыч, Украина) karalus.marika@gmail.com*

**ОПЫТ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГА В ПРАКТИКЕ МУЗИКАЛЬНИХ
СОБЫТИЙ ФЕСТИВАЛЕЙ БРУНО ШУЛЬЦА В ДРОГОБЫЧЕ**

Міжнародні Фестивалі Бруно Шульца відбуваються у Дрогобичі від 2004 року. Ініціатором та організатором фестивалів виступає Полоністичний науково-інформаційний центр імені Ігоря Менька Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка за підтримки багатьох міжнародних інституцій, серед яких Міністерство культури Польщі, Міністерство закордонних справ Польщі, Міністерство культури України, Міністерство освіти України та інші. Художнім директором від 2006 року є польський партнер Фестивалю, журналіст Іжегож Юзефчук, завдяки старанням та ініціативам якого мешканці міста та гості Фестивалів мають змогу відкривати для себе багато нових імен в царині музики, театру, образотворчого мистецтва.

Фестиваль щоразу збирає довкола своїх подій чисельних гостей – учасників наукових конференцій, письменників, перекладачів, акторів театрів, художників, музикантів. У червні 2016 року відбувся Сьомий Фестиваль, і його програма ще раз засвідчила прагнення організаторів до якнайширшого наукового, суспільного, культурного діалогу не тільки в контексті літературної спадщини Бруно Шульца, але й довкола тем історичної пам'яті, толерантності та актуальних проблем європейського (в тому числі й українського) культурного простору.

Серед різноманітних заходів Фестивалів Бруно Шульца в Дрогобичі (театральні вистави, художні виставки, презентації, наукові конференції, семінари тощо) постійне і важливе місце в програмах посідають як концерти академічної музики різних жанрів і

форм, так і виступи музичних формацій, які представляють такі види і жанри сучасної музичної культури як рок, фольк, джаз, експериментальні форми, електронна музика, естрада тощо. Серед учасників Фестивалів були відомі музиканти: композитор та піаніст Данієл Галай (Ізраїль), ансамбль традиційної музики Фонду «Музика Кресів» (Польща), Яцек Клейфф (Польща), чоловічий камерний хор «Кайрос» (Польща), камерний хор «Легенда» (Україна), скрипалька Лідія Футорська (Україна), баяніст та диригент Сергій Хоровець (Україна), Тріо Альфреда Шраєра (Україна), Гурт імені Альфреда Шраєра (Україна), формація «Малі інструменти» (Польща), поет та виконавець Юрій Андрухович з групою «Карбідо» (Україна-Польща), музичні гурти «Кроке» (Польща), «Bester Quartet» (Польща), «X-Project» (Україна), «Bruno Schulz» (Польща), «TNDT» (Україна), етно-гурт «ДахаБраха» (Україна), електро-акустичний інді-поп дует «Запаска» (Україна), поет та виконавець Сергій Жадан з групою «Собаки в космосі» (Україна).

Всього протягом семи фестивалів Бруно Шульца в Дрогобичі відбулося 27 концертів, які зібрали довкола себе й молодих людей з Дрогобича, в основному – студентів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, які не тільки брали участь в концертах поряд з відомими виконавцями, але й долучалися до Фестивалів у якості слухачів. Дуже важливо, що усі заходи Фестивалів, в тому числі й концерти, безкоштовні.

Тематично концерти можна умовно розділити на кілька блоків:

1. Насамперед, це музичні інтерпретації прози Бруно Шульца. Серед них – камерний вокально-інструментальний твір Данієла Галая «Мій батько вступає в пожежну команду» (2008).

2. Проекти, нав'язані особливою образністю, сюжетністю, символікою оповідань письменника (наприклад, експериментальний опус «Електростанція Звуку», представлений у 2010 році ансамблем «Малі Інструменти»).

3. Окрему групу склали концертні програми «Тріо Альфреда Шраєра» (Альфред Шраєр – вокал, скрипка, Тадеуш Серватко – акордеон, Льова Лобанов – клавіші), у яких виконавці відтворювали музичну атмосферу «особливої провінції», як любовно називав Дрогобич Бруно Шульц, пропонуючи слухачам реконструювати втрачений рай співіснування польської, української та єврейської традицій. Останній учень Бруно Шульца Альфред Шраєр, який помер у травні 2015 року, людина-легенда, співак і скрипаль, виступав у складі «Тріо Альфреда Шраєра» з концертами пісень міжвоєнного часу на кожному фестивалі, починаючи з 2006 року. Потрібно відразу сказати, що саме дрогобицькі Фестивали Бруно Шульца стали важливим творчим імпульсом для колективу, і, вже тоді немолодий пан Шраєр, знаходив сили і натхнення для цих концертів, більше того, саме з того часу він вдруге розпочав концертне життя і тріо Альфреда Шраєра завдяки міжнародному «відкриттю» цього феноменального колективу стало надзвичайно популярне зокрема у Польщі, де колектив неодноразово виступав, користуючись великою любов'ю слухачів. У репертуарі А.Шраєра були такі популярні в Дрогобичі у міжвоєнний період пісні як «Nikt za mną nie tęskni», «Szkoda lata», «Przy kominku», «Gdy Dorota gra fokstrotę» та ін. Важливим є і той факт, що після смерті пана Альфреда колектив продовжує існувати як гурт пам'яті Альфреда Шраєра, до нього долучилися молоді музиканти, а молода співачка Яна Лензіон, випускниця Інституту музичного мистецтва Дрогобицького університету, переймає від старших учасників групи унікальний репертуар та стиль, про що засвідчив Концерт у програмі Сьомого Фестивалю (2016).

4. Концерти академічної музики, програми яких не були пов'язані напряму з шульцівською темою, але висвітлювали за допомогою музики багатокультурний простір

пограниччя. Це концерт хорової музики на 5-му Фестивалі (2012) за участі чоловічого камерного хору «Кайрос» з Любліна (Польща) та муніципального камерного хору «Легенда» з Дрогобича (Україна). А також – Концерт «Музичні зустрічі культур» Лідії Футорської (скрипка) та Сергія Хоровця (кнопковий акордеон) у 2014 році.

5. Актуальні концепції сучасних музичних тенденцій були представлені в електронному проекті групи «Карбідо» *Music4Buildings: Great Synagogue* (2010), в поетично-музичних проектах «Цинамон», «Абсент», «Atlas Estermo» Юрія Андруховича спільно з вроцлавськими музикантами групи «Карбідо», у виступах гуртів «ДахаБраха», «Запа-ска», «Собаки в космосі».

І хоч кожний з Фестивалів позначений особливими музичними відкриттями, окремо хочеться згадати кілька концертів, через які Фестиваль реалізував свою місію міжкуль-турних музичних діалогів.

Музичний твір сучасного ізраїльського композитора *Данієла Галая «Мій батько вступає в пожежну команду»* (за мотивом однойменного оповідання Бруно Шульца) був спеціально написаний і з успіхом виконаний у 2008 році на Третньому Фестивалі. Це камерний твір для фортепіано, віолончелі, квартету солістів та наратора-актора. Першими виконавцями твору були: Данієль Галай (Ізраїль) – фортепіано; Рахель Галай-Альтман (США) – віолончель; Вітольд Домбровський (Люблін, Польща) – наратор; професор Євгенія Шуневич (Дрогобич, Україна) – сопрано/Аделя; студентка Софія Барна (Дрогобич, Україна) – альт/Мати; професор Корнелій Сятецький (Дрогобич, Україна) – тенор/Юзеф; студент Ярослав Біличко (Дрогобич, Україна) – баритон/Батько.

Композитор Данієль Галай в інтерпретації маленького оповідання Шульца використовує тендітну матерію шульцівського тексту вкрай обережно. Він вводить його в партитуру через партію наратора-актора, який фрагмент за фрагментом читає оповідання повністю то випереджаючи музику, то наздоганяючи її. Текст наратора (за задумом композитора текст може читатися в будь-якій мові залежно від краю, де виконуватиметься твір) не заважає музичному просторові, він вплетений в композицію дуже органічно. Музика розгортається за своїми законами камерної композиції, де кожний сольний фрагмент є влучною музичною характеристикою дійової особи (сопрано – Аделя, альт – Мати, тенор – Юзеф, баритон – Батько), а ансамбль солістів подекуди переймає на себе функцію наратора, – все це створює особливу поліфонічну фактуру. Вокальні партії, партії фортепіано та віолончелі мають де-не-де імпровізаційний характер, але ці імпровізації завжди обмежені часово, темпово та інтонаційно. Музична мова твору розгортається в межах розширеної тональності, хоч у драматургічно вузлових моментах затримує наш слух і увагу чистою діатонікою. Композитор направляє виконавців слушними зауваженнями та коментуючи характер музики, драматургічні мотивації появи тієї чи іншої лейттеми, способи передачі того чи іншого емоційного стану героїв, їх дитячу кумедність та зворушливо-ліричні стосунки, – усе це тільки доповнило портрет композитора Данієля Галая, який, як виявилось, надзвичайно уважно і точно інтерпретує прозу Б.Шульца.

Проект групи «Карбідо» *Music4Buildings: Great Synagogue* був реалізований і записаний пізно ввечері 29 травня 2010 року під час IV Міжнародного фестивалю Бруно Шульца у Дрогобицькій Хоральній Синагозі. Музиканти Ігор Гавліковський (електро-гітара), Томаш Сікора (мікшерський пульти), Петер Конрадин (ударні), Марек Отвіновський (бас-гітара) у присутності публіки виконали 40 хвилинну електронно-акустичну композицію, яку тільки умовно можна назвати імпровізаційною, тому що її загальний план і драматургія продумані до найдрібніших деталей. Одночастинний твір

Каралюс М. Досвід міжкультурного діалогу у практиці...

виразно розгортається емоційно та агогічно: від тривоги, її поступового наростання через динамічну, ритмічно-однозначну кульмінацію – до затухання і шемкої рефлексії (останні звуки твору – кількаразово повторений простенький одноголосний мотив, імітоване звучання дитячої іграшки-катеринки, що підсилює та підсумовує, затихаючи, загальний драматичний настрій). Уся інтонаційно-ритмічна площина композиції артикулюється виключно абстрактно, і тільки у кількох моментах відтворюється теплота і мелодика акустичних інструментів, звуки нічної тиші, і все це в загальній композиції сприймається як алюзія до людського, людяного на противагу механічному, жакливному, нелюдському. Саме такі образні та емоційні асоціації викликає ця сповнена тривоги, болю, трагічної рефлексії музика, що нею польські музиканти віддали шану дрогобицьким євреям, знищеним під час жакливих подій Голокосту.

Концерт Лідії Футурської (скрипка) та Сергія Хоровця (кнопковий акордеон)¹ «Музичні зустрічі культур», яким відкрився VI Міжнародний Фестиваль, відбувся на великій сцені Дрогобицького театру. У програмі прозвучали (в аранжуванні для скрипки та акордеону С.Хоровця) твори В.Лютославського, І.Стравінського, М.Скорульського, М.Колесси, Ю.Мейтуса. У вступному слові та коментарях до концерту, який відбувся у травні 2014 року, після трагічних подій на Майдані, після факту анексії Криму, під час воєнної агресії на Сході України, було висвітлено історичні паралелі, виставлені історико-політичні, часто – конфліктні, акценти у непростих життєвих долях цих композиторів. Все це доповнило сприйняття численною публікою творів у виконанні прекрасних музикантів, а прозвучали в концерті серед інших «Subito» та «Recitativo e Arioso» В.Лютославського, «Allegro» Ю.Мейтуса, «Ave Maria» М.Скорульського, «Три коломийки» М.Колесси, П'ять фрагментів з циклу «Історія солдата» І.Стравінського.

Отож, для Дрогобича, який налічує понад 80 тисяч мешканців, і де зосереджено багато навчальних закладів, наукових, культурних інституцій, фестивалі безкоштовного доступу мають громаді, і особливо – молоді, участь в культурно-мистецьких подіях. В місті, яке загалом не має повноцінного планованого музичного (філармонічного) життя, Міжнародні Фестивалі Бруно Шульца стають щоразу популярнішими серед мешканців міста², вони поступово формують у молоді зацікавлення та розуміння актуальних українських, а ширше – європейських культурних процесів³.

Статтю подано до редакції 25.09.2017 р.

¹ Лідія Футурська (Львів) – лауреат численних міжнародних конкурсів, докторант Гданської Музичної Академії імені Станіслава Монюшка, стипендіат міжнародної програми Міністра Культури і Національної Спадщини Республіки Польщі “Gaude Polonia” (2012); Сергій Хоровець (Рівне) – акордеоніст, симфонічний диригент, стипендіат міжнародної програми Міністра Культури і Національної Спадщини Республіки Польщі “Gaude Polonia” (2013).

² У червні 2018 року відбудеться черговий, восьмий, Міжнародний Фестиваль Бруно Шульца у Дрогобичі.

³ Крім Міжнародних Фестивалів Бруно Шульца, у Дрогобичі з 2002 р. щорічно 19 листопада (день трагічної загибелі письменника) відбуваються мистецькі заходи проекту «Друга осінь», учасниками яких серед інших були низка українських виконавців та колективів (Й.Ермін, Б.Фроляк, Н.Половинка, камерний хор A capella Leopoldis, І.Пахота, Л.Футурська, В.Паламарчук та інші).